

Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti

“Millet iktisadı ve büyük sanayi ancak himaye usulünün tatbiki ile husule gelebilir, bu hususta bize rehber olacak milli iktisat nazariyeleridir” Ziya Gökalp’in 1923 yılında yazdığı bu satırlar iktisadın, ulus devleti sağlam temelde kurmanın ana unsuru olduğunun bir göstergesidir. 1929 Buhranı’nın Türkiye Ekonomisi üzerindeki etkisini kontrol altında tutabilmek amacıyla ekonomide milli iktisat politikasının izlenmesini gerekli kılar. “Dışa kapanan ekonomide, devlet öncülüğünde dış ticareti denetleyen ve korumacı bir milli sanayileşme stratejisi benimsenir. 1930 yılı Türkiye’de ilk sanayileşme döneminin başlangıcı olarak ifade edilir. Bu dönemde *“yerli ürünlerin ihracat fiyatlarının her türlü olumsuz dalgalanmaya karşı korunması”* ve *“ithalatta seçici bir kota uygulaması”* politikaları gündeme gelir. *“İthal ikamesi yaklaşımı”* ile yerli malı tüketiminin özendirilmesi önem kazanır. Atatürk’ün *“Azami tasarruf şiar-ı millimiz olmalıdır”* sözü ilke olarak kabul edilir. İsmet İnönü 13 Aralık 1930 tarihinde TBMM’de iktisadi mücadelede lazım olan en önemli şeyin milli sermaye olduğunu belirttiikten sonra tasarrufun öneminden şöyle bahseder: *“Her ailenin mütevazı varidatından artırarak bir köşeye vazedeceği meblağlarla, asıl esas olan milli sermayelerimiz kendi kendine teşekkül edecektir. Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti halkı, bilhassa büyük sermayelerin küçük tasarruflarla teşekkül ettiği hususunu tenvir etmekle mükelleftir.”*

İktisat politikasında değişimin söz konusu olduğu günlerde İsmet İnönü’nün konuşmasının ertesi günü bu politikalara işlerlik kazandırabilmek için *“milli iktisat”* bilincinin yaratılması ve yerli malı kullanmaya teşvik edilmesi amacıyla 14 Aralık 1929 tarihinde Ankara’da *“Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti”* kurulur. Milletvekilleri ve üst düzey bürokratlarca kurulan Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti’nin kuruluş amacı fertler arasında tasarruf ve iktisat fikirlerinin geliştirilmesini sağlamaktır. Kazım Özalp başkanlığında, Atatürk’ün himayesi altında kurulan cemiyetin kurucu üyeleri; T.B.M.M. başkan vekili Hasan Saka, Erzincan Milletvekili Saffet Arıkan, Sinop Milletvekili Yusuf Kemal Tengirşenk, İzmir Milletvekilleri Celal Bayar ve Mustafa Rahmi Köken, Kırklareli Milletvekili Dr. Fuat Umay, Kütahya Milletvekili Besim Atalay, Ziraat Bankası Genel Müdürü Şükrü Ataman ve Emlak Bankası Genel Müdürü Hakkı Saffet Tan’dır. Mustafa Rahmi Köken cemiyete genel sekreter olarak, Vedat Nedim Tör de müşavir müdür olarak atanır.

Ana faaliyet alanları, yerli malı kullanımını yaygınlaştırmak, tasarruf alışkanlığını geliştirmek ve yurt sevgisi oluşturmak olan cemiyetin kuruluş nizamnamesinde *“gaye ve maksadı”*, şu şekilde belirtilir:

1. Halkı israfla mücadeleye, hesaplı, tutumlu yaşamaya ve tasarrufa alıştırmak
2. Yerli malları tanıtmak, sevdirmek ve kullandırmak amacıyla 1929’dan itibaren her yıl 12-19 Aralık arasındaki hafta, tüm ülkeyi kapsayan *“Tasarruf ve Yerli Malı”* haftası olarak kutlanır. Belli başlı büyük şehirlerinde yerli mallar sergisi açılır ve amaca yönelik yayınlar yapılır. Ayrıca yurt dışında açılacak uluslararası sergilere katılarak, sanayi ve zirai ihraç ürünleri tanıtılır.
3. Yerli malların miktarını, çeşitlerini ve kalitelerini arttırmak amacıyla Sanayi Kongresi, Ziraat Kongresi düzenlenir ve Ankara’da bir *“Sergi Evi”* kurulur.
4. Yerli mallarının sürümünü arttırmak suretiyle milletin iyi yaşamasını temin etmek

Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti idare heyeti azasından Kocaeli Milletvekili Reşit Saffet Atabinen, cemiyetin 20 Aralık 1929 tarihinde İstanbul Şube teşkilatını kurar ve. cemiyetin amacını şöyle açıklar: *“Maksadımız memlekete yalnız Türk malı almaya mecbur etmek değil, aynı zamanda Türk mallarının miktarını arttırmak, cinslerini daha ziyade iyileştirmek*

ve fiyatlarını mümkün mertebe ucuzlatmaktır. Bunlardan başka, halkın ihtiyacına kâfi gelecek kadar yerli mamulât olmasına çalışmak bunun için lazım gelen iktisadi teşekküllerin vücut bulmasına yardım etmek, istihlak kooperatifleri ve millî mamulâta mahsus büyük satış mağazaları açılmasını temin eylemek arzusundayız.”

Çalışmaları “İktisat Encümeni” ve “Neşriyat Encümeni” kurulları tarafından yürütülen cemiyetin mali kaynaklarını üyelik aidatları ve bağışlar oluşturur. İthal ikamesi ve ihracatın teşviki ilkelerinin uygulanması için hazırlanan projeler bir plan haline getirilir. Cemiyet öncülüğünde bir sanayi programı geliştirme ve sanayi kesiminin örgütlenmesi amacıyla 1930 yılında Ankara’da Birinci Sanayi Kongresi düzenlenir.

Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, ağırlıklı olarak ulusal basın ve vilayet gazeteleri kanalıyla halkı tasarruflu olması ve yerli malı kullanması konusunda bilinçlendirmeye çalışır. Ulusal basın, Atatürk ve çevresinin tasarruf konusunda halka örnek uygulamalarını haber yaparken, vilayet gazeteleri daha çok tasarruf konulu şiir ve sloganları kullanır. Cemiyetin en önemli yayınlarından biri, 1930-1936 yılları arasında aylık olarak yayımlanan “İktisat ve Tasarruf” dergisidir. Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti 1933 yılında İktisat ve Tasarruf dergisiyle ilgili şu duyuruyu yapar: “Mecmuamız geniş halk yığınlarına hitap eden bir mecmua olduğu için her itibarla sade ve açık olmaya mecburdur. Dar bir okuyucu zümresine hitap eden mecmualar gibi ağır mevzulara dalamaz.”

Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti dönemin iktisadi gerekliliklerine uygun olan tüketim anlayışının üretilmesi doğrultusunda yeni tüketim davranışlarının şekillendirilmesi için faaliyette bulur. Ayrıca yerli mallarının niteliğinin ve niceliğinin artırılmasına yönelik pazarlama faaliyetlerine basın ve yayın aracılığıyla yürütür. Ankara Ticaret Mektebi Müdürü Şevket Süreyya Aydemir tarafından “Mektep Kooperatifçiliği ve Tasarruf Terbiyesi”, “Halk İçin İktisat Bilgisi” ve “Türkiye Ekonomisi” kitapları tasarruf ve yerli malı kullanmaya yönelik bilinç oluşturma amacıyla yayınlanır. Ayrıca aynı amaç doğrultusunda “Vatandaş Hesabını Bil!” sloganıyla hesap defteri hazırlanır ve “Hesabını Bilenin Defteri” olarak basılır. Cemiyetin en önemli etkinliklerinden “Tasarruf ve Yerli Malı Haftası” cemiyetin amaçları doğrultusunda birer kampanya dönemi olarak kullanılır.

1929 Buhranı’nın etkileri azalınca Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti sanayileşme hareketine ağırlık vererek ulusal sanayinin propaganda organı olur. Bu doğrultuda iktisadi kalkınma sürecine katkı ve destek sağlama amacıyla faaliyetlerini yürütür.

Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyet’in adı 1938’de “Ulusal Ekonomi ve Artırma Kurumu”, 1947’de “Milli Ekonomi ve Artırma Kurumu” olarak değiştirilir.

Sema YILMAZ GENÇ

KAYNAKÇA

COŞAR, N., “Cumhuriyet Türkiyesi’nde İktisadi Terbiye: Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti”, **Toplum ve Ekonomi**, 1995.

ÇAVDAR, T., **Türkiye Ekonomisinin Tarihi 1900-1960**, İmge Kitabevi, Ankara 2003.

DUMAN, D., “Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, 1(2), 1992, s.127-143.

GÖKALP, M. Z., **Türkçülüğün Esasları**, 1923.

ÖZER, S., “1929 Dünya Ekonomik Bunalımı Çerçevesinde Yerli Malı ve Tutum Haftası Kutlamaları”, **Electronic Turkish**

Studies, 8(5), 2013.

ÖZSOYLU, A. F., **Türkiye Ekonomisi: Tarihsel Gelişim**, Karahan Kitabevi, 2016.

“Tasarruf Cemiyeti Şehrimizde Teşkilat Yapıyor”, **Milliyet**, 21 Kânunuevvel 1929.

TOKGÖZ, E., UYGUR, E., **Sekseninci Yılında Türkiye Ekonomi Kurumu: (Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti)**, Türkiye Ekonomi Kurumu, 2009.

ZEKİ, M., **Türkiye Teracimi Ahval Ansiklopedisi**, 1929.

30/10/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/milli-iktisat-ve-tasarruf-cemiyeti/?pdf=3483> adresinden erişilmiştir